

9.- ISLAM'EN ERAGIÑA

Kristiñautzeak bere lan goragarria jarraitu eban sortaldeko aginterriaren azkeneraiño. Baiña sartaldean basatiak jakintzara sartzeko bide luzean, Islam agertu jakon arerio lez eta Islam izango da, turkiarren bidez, sortaldeko kristiñau-aginterria zapuztuko dauana. Garrantzi aundia dauka ba Aginterriaren azkenetan orain aztertuko dogun Islam'ek.

Kaaba, Meka'ko arri baltz sakratua, odeietatik jausia.

Arabia'n sortzen da fede-bide barri au. Antxe bizi ziran IV gizaldira arte arabeak, basamortu-giroan eta banan bizi ziran, enda askotan. Meka zan uri nagusia eta antxe euken kaaba eritxon arri baltza, odeietatik jausia ta gurgarria gizaldietarako, arri sakratu lez artua .

Antxe jaio zan erlejiño barri au sortu eban Mahoma, ikus-kariak izaten zalea. Jaditxa zan beronen emaztea eta au karabanak saltzen ibiltzen zalako, Mahoma be karabana-gizon biurtu zan. Orretan ebillala, Ala'ren deia entzun eban eta Jesus baiño profeta aundiagotzat ikusi eban bere burua. Gabriel goiaingerua eban bitarteko iragarki oneik artzean eta geroago Al Koran eritxon Biblia-antzeko liburuan idatzi ebazan ikuskizun eta iragarki guztiak.

Euren liburu sakratu orretan esondatzen diran gaiak oneik dira: Alkarrari lagundu, limosnea egin, garbikuntzak, otoitza, baraoak eta, bizitza osoan bein gitxienez, Meka'ra joan. Islam itzak "Ala'ren eskuetan bere naia beteteko egotea" esan nai dau.

Meka'n arerioak izan ebazan Mahoma'k eta andik urten eta Medina'ra joan bear izan eban. Urteera oneri "Hejira" esaten dautsoe eta ortik asten dira urteak zenbaitzen: 622n. urteko uztaillaren 15n. eguna izan zan.

Guda Santua ez da agertzen argi liburu sakratu orretan, baiña bai Islam'eko fedearen alde gudan ilten dana Paraiso'ra doala.

España'n: 711n. urtean sartu ziran España'ra eta Guadalete'ko gudaldia irabazi eutsoen euskaldunen aurka makalduta ara eldu zan Errodrigo bisigotaren gudarosteari. Arabiarak guztiz 35.000 ziran eta 10 urtetan erdi-ugarte osoa eskuratu eben. Pozik artu ebezan bisigotoen menpe ankeurrean erromatartuta egozan "ispanoak".

711n. urtetik 756. urtera Emir bat eben buru.

756.n urtean I Abderraman'ek Emir-erria askea izaten lortu eban.

911n. urtean Kordoba'ko Kalifa-erria daukagu.

1031n. urtean zatitu egiten da eta taifa-erriak sortu.

Arabiarren erakundea, sortaldeko oiturari jarraituz, teokratikoa da: Errian buru dan Kalifa da erlejiñoaren buru. Olan Persia'n eta Bizantzio'n be.

Euren ekonomiaren oiñarria lurgintza eta ura zabaltzen eta ureztatzen maisuak dira.

Industria-arloan makalak dira eta geien lantzen dabena narrua da.

Salerosketan be onak dira eta ortik dauke itxas-ontzien indarra.

Zientzia-arloan asko aurreratzen dira X gizaldirako eta dana artzen dabe Persia ta Mesopotamia'tik, batez be medikutza. Zori txarrez ez dabe baimenik emoten gorpua zatitzeko eta gauza asko ezin billatu.

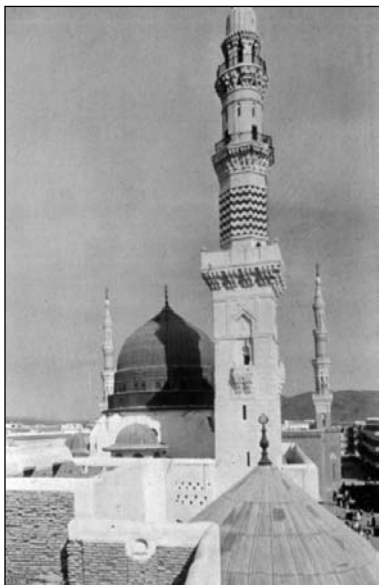
Filosofian be onak dira, baiña Grezia'tik artzen dabe dana ta zabaldu.

Matematiketan be aurreratuak ziran eta eurakandik etorri jaku Aljebra, utsa edo zeroa eta guarismuak edo zenbaki-ikurrak.

Izar-iztian eta lutelestian Grezia'ri, batez be Ptolomeo'ri, jarraitzen dautsoe.

Norki ezagunak doguz Aberroes filosofoa, Akino'ko Tomas'ek maixutzat eukana. Abizena osagillea eta alkimia-zaleak. Oneik biziaren elixirra beti gazte izateko, panacea gaiso guztiak osatzeko eta filosofi-arria, dana urre biurtzeko billatzen eben.

Elertian be onak dira, batez be sortaldeko gaiak ekartzen: Eurakandik etorri jakuz sortaldeko alegi edo fabulak, baiña ez dira antzerki-zaleak, bai osteria elebarriak idazten. "Milla ta bat gau" da elebarri ezaguna. Barru-miñez-

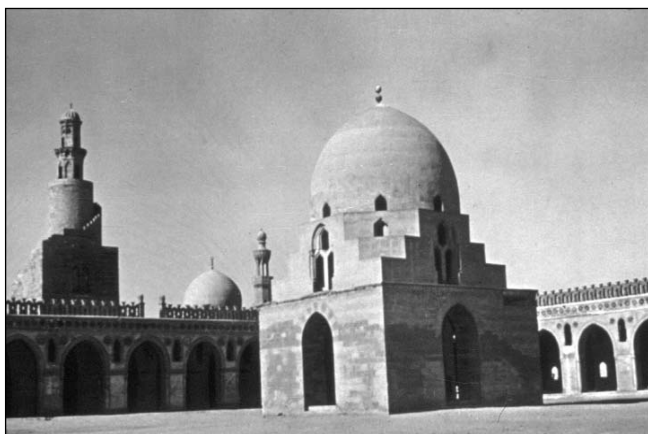

Medina'ko alminar: Muezin'ek otoitzera deitzeko tokia.

ko olerkia, lirika, asko idazten dabe erri-maillan. Ortik jartxak.

Etxegintzan Bizantzio'ren ikutua nabarmentzen da: Batzar eta alkar-izketa lekua, otoitz lekua Mezquita da: age asko, batzutan sabaia be bai, aurrean garbikuntza-lekua, barruan aurrean minaretea edo torrera bidea eta emen abesten dau muezin'ak eta mirhab Mekara begira eta or minbar edo itz-tokia eta koran liburua.

Mezkita'rik ezagunenak uri oneitan dagoz: Irak, Kairo, Omar-Jerusalen (emendik igon eban zerura Mahoma'k), Damasko, Tunez'ko Kairuan, Bagdad'eko Samarra, Kairo'ko Ibn Tulun, Cordoba... Arkua perra edo erredura antzekoa da eta iñoz bi alkarren gainean, eta margotsuak, Zaragoza'n, Sebilla'ko Giralda.

Kairo'ko mezkita.

Gaiñera etxe eder eta palazioak be asko daukez, esaterako X gizaldikoa dan Medina Azahara eta XIV-XV gizaldietakoa dan Alhambra.

Illobi ederrak be ba-daukez eta giza irudiak be iñoz bai, baiña gitxi, lan au legez galazo ta egoalako.

Orratz-lanak eta tapizak egiten dira onak eta Buztinlana edo zeramika be asko eta ona dauke.

Orratz-lanak edo tapizak, alfonbrak eta olakoak egiten onak dira arabeak.

Leiarrak edo bidrierak egiten be trebeak dira, batez be Ejipto'n X-XI gizaldietan

Burdin-lana egiten be zaleak dira eta ormak naiz goiak margotzen be bai. Mosaikoak be ugari daukez.

Labur-labur esateko, arlo guztietan daukez ederlanak ugari, baiña arlo askotan sortaldeko beste aginterrien menpe dagoz.

Oneik doguz ba, gaur be bai, kristiñauai nor-geiago sendoa aurkeztu dautsenak eta ainbeste gudatan burrakalari izan doguzanak.

Gaurko jokerea eurakaz bat egitea da, Jainko bakarraren sinistea dauken guztiak alkartuta, baiña oso lan gatxa da, eurak kristiñauak baiño geroagokoak eta aundiagoak dirala uste dabelako.

Berun edo kristal-lanak, bidrierak ugari egin ebezan irudian leiarrezko argi-mutil apaindua.

Olazar'tar Martin'ek